

Socialmedicinsk tidskrift

Sjuttioandra årgången häfte nr 1 1996

Redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare
Ann Appelgren, redaktionssekreterare

Stiftelsen Socialmedicinsk tidskrifts styrelse:

Peter Allebeck, professor i socialmedicin, Göteborg
Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping
Lars-Olov Bygren, professor i socialmedicin, Umeå
Jan Ekholm, professor i medicinsk rehabilitering, Stockholm
Gunnar Grimby, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg
Sven-Olof Isacsson, professor i socialmedicin, Malmö
Leif Svanström, professor i socialmedicin, Stockholm

Kurator 1995

"Medicinen är en social vetenskap" är ett uttalande av Rudolf Virchow, som socialmedicinare gärna refererar till, särskilt som Virchow är en av den moderna medicinens grundläggare, cellularpatologins fader. Det är också en utsaga som, med någon eftertanke, få torde bestrida. Vårdens innebörd är och förblir den barmhärtige samariten, inte laboratorieingenjören, hur ovärderliga dennes insatser än är för att minska människors lidande och hjälpa dem till en bättre hälsa.

Likväl kännetecknas medicinen och sjukvårdssamhället av en egendomlig dubbelinställning till sitt sociala ansvar. Detta förklaras ofta med att balansen mellan biologiskt tänkande och socialt kännande rubbats genom den moderna biomedicinens fantastiska terapeutiska framsteg. Men även långt före dessa framsteg fanns hos läkarna starka tendenser till mekanistiska resonemang och åtgärder. En inställning som också återfinnes i folkmedicinens fantasifulla resonemang om kotförskjutningar, ögondiagnostik och örtkuror.

Dubbelheten kännetecknar också sjukvårdspolitik och vårdplanering. Ett exempel har varit attityderna till kuratorernas plats i vården. På det retoriska planet betonas i tecknet av begreppet 'helhetssyn', behovet av social medverkan i vården. I praxis återfinnes dock mestadels biologiskt-natruvetenskapliga paradig. Tvetydigheten präglar inte sällan kuratorernas vardag. De prisas

som medarbetare av väsentlig betydelse i vården men rubriceras samtidigt som 'paramedicinare', alltså någonting som skulle ligga 'bredvid medicinen'. När de stora nationella sjukvårdsplanerna blommade ymnigast fanns t o m , i slutet på 1970-talet i den så kallade KOS-utredningen långtgående tankar på att skilja ut kuratorerna från vården och lämna deras uppgifter till socialtjänsten.

Trots dessa ansatser och trots att kuratorerna fått arbeta i skuggan har deras verksamhet blivit allt fastare förankrad i olika delar av sjukvården. Denna sakta men säkra expansion belyses i detta temanummer som tillkommit med anledning av att kuratorsverksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala fyllt 50 år. Historien är så kort att man vid jubiléet hade glädjen att se sjukhusets första kurator, Anna-Ma Toll bland de medverkande.

Ett diagram i Ragnar Berfenstams historiska översikt visar en ungefärlig fördubbling av antalet kuratorer för varje decennium. Tillväxt och förankring varierar dock mellan vissa specialiteter. Möjligen står vi här inför en variant av Julian Tudor Harts berömda Inversed Law of Care. Det finns flest kuratorer inom specialiteter, där det funnits ett särskilt starkt medvetande om behovet av kombinerade sociala och medicinska insatser. Typexemplen är barnmedicin, rehabilitering och psykiatri. Medan det är minst kuratorer där de skulle behövas bäst, det vill säga i specialiteter, där läkare och sjuksköterskor inte har en självklar insikt i de sociala faktorernas betydelse för sjukdom och behandling. Problemet kan vara värt en mer ingående diskussion, inte minst i en utveckling där patienterna behandlingsmässigt skrivs ut i halvfärdigt skick med allt starkare behov av kombinerade sociala och medicinska eftervårdsresurser.

Kuratorernas speciella kompetens är kombinationen av deras sociala utbildning och erfarenhet och deras successivt ökade kunskap om den medicinska verkligheten. Detta ger en bredd i kuratorsverksamheten, som exemplifieras av olika bidrag till detta nummer.

Värt att uppmärksamma är att kuratorerna genom sin sociala expertis också fungerat som vardagens hälsoekonomer. En speciell minnesvärd anekdot är Ragnar Berfenstams berättelse om hur Anna-Ma Toll tog hand om medel från försäljningen av på sjukhuset glömda kläder till hjälp för patienter i prekära situationer. Ett exempel, långt bort från dagens samhälle, där möjligheterna till många små frivilliga åtgärder tenderar att drunkna i vår vana vid överflöd.

Temanumret är avsett att ge en historisk översikt över kuratorsverksamheten vid ett storsjukhus och en ögonblicksbild av olika kurators arbete av idag.

Kanske kan det också vara ett underlag till funderingar om möjliga insatser i framtiden.

Barbro Westrin

Claes-Göran Westrin

Redaktörer för detta nummer har varit Barbro Westrin och Claes-Göran Westrin som är chefkurator respektive klinikchef för socialmedicinska avdelningen, Akademiska sjukhuset.